

Археологічні дослідження та проблема охорони пам'яток археології (на прикладі стоянок кам'яного віку Одеської області)

Піструїл Ігор

Кандидат історичних наук, доцент, директор,
Одеський археологічний музей Національної
академії наук України, вул. Ланжеронівська 4,
Одеса, 65026, Україна, e-mail: pistruiligor@ukr.net.

Сизов Михайло

Спеціаліст першої категорії, відділу житлово-
комунального господарства, благоустрою
та земельних відносин, Знам'янська сільська
територіальна громада Березівського району,
Одеської області, Україна, e-mail: simigen@ukr.net.

Під час археологічних розвідок в Одеській області було локалізовано більш ніж 100 стоянок, які, за типами кременевих знарядь, віднесені або до палеоліту, або до мезоліту. Цим пунктам знахідок в науковій літературі давалася «стандартна прив'язка» (від околиці села до декількох кілометрів у відповідному напрямку, з вказанням берега річки чи балки, де розташована пам'ятка). При невеликій кількості підйомного матеріалу встановити точне розташування місцезнаходження, використовуючи тільки подібні свідчення, іноді буває досить складно. Особливо це стосується пам'яток кам'яної доби. І, як приклад, в роботі аналізується ситуація з пам'ятками кам'яного віку біля с. Знам'янка (Одеська область), де у 60-і роки XX ст. В.І. Красковський локалізував 6 місцезнаходжень. Під час взяття на облік місця розташування пам'яток іноді визначається помилково. Внаслідок таких «помилко» територія археологічних об'єктів руйнується в ході господарчої та будівельної діяльності людини.

Ключові слова: Північно-Західне Причорномор'я, кам'яна доба, поселення/стоянка, охорона культурної спадщини.

В середині ХХ сторіччя були розпочаті багато-численні дослідження, пов'язані з пошуком пам'яток кам'яної доби в Одеській області. Під час цих досліджень було локалізовано більш ніж 100 стоянок, які, за типами кременевих знарядь, віднесені або до палеоліту, або до мезоліту.

На деяких пам'ятках проведені стаціонарні дослідження. Колекції інших пам'яток репрезентовані підйомними матеріалами та складають від десятка до декількох сотень крем'яних виробів. Цим пунктам знахідок в науковій літературі давалася «стандартна прив'язка» (від околиці села до декількох кілометрів у відповідному напрямку, з вказанням берега річки чи балки, де розташована пам'ятка).

При невеликій кількості підйомного матеріалу встановити точне розташування місцезнаходження, використовуючи тільки подібні свідчення, іноді буває досить складно. Так наприклад, по мезолітичному місцезнаходженню Скосарівка (Ширяївський район Одеської області), що локалізовано В.І. Красковським у 1960 році, повідомляється, що пам'ятка розташована на околиці хутора Скосарівський на правому березі р. Журавка (Красковський 1962, с. 133). Або, для верхньопалеолітичного місцезнаходження Бараново (Іванівський район Одеської області) повідомляється, що пам'ятка розташована «на середній частині мису лівого схилу долини р. Малий Куяльник проти північно-східній околиці с. Бараново» (Красковський 1978, с. 32). Однак, с. Бараново «витагнуто» вздовж дороги за лінією північний-захід — південний-схід, причому відстань між околицями села сягає 4-х км. Таким чином, місцезнаходження Бараново, за цими посиланнями, знаходиться десь на ділянці північно-східній околиці села, яка дорівнює близько 4-х км. Залишилось тільки прийти та знайти.

Прив'язка археологічних пам'яток до якихось «об'єктів людської діяльності» теж не завжди є виходом з положення. Наприклад, місцезна-

ходження Причепівка (Іванівський район Одеської області), де було знайдено до десятка крем'яних виробів, розташовано «на правому схилі долини р. Малий Куяльник на 700 м на південний-схід від тваринницької ферми, що знаходиться біля південно-східній околиці с. Причепівка» (Красковський 1978, с. 57). В наш час, на південній околиці села вздовж річки є залишки двох ферм (на відстані 0,5 км одна від одної). Якщо найближча до села ферма побудована раніше, то пам'ятка зараз зруйнована при будівництві другої ферми. Якщо ферма, що знаходилась далі від села, була побудована раніше, то локалізувати місцезнаходження пам'ятки теж досить складно, так як зараз все вкрито лісом з сосни, акації, лоху сріблястого та різноманітних чагарників, що за останні декілька десятків років повкривали долини річок та балок.

Подібна до цієї ситуація прослідковується і біля с. Знам'янка (колишня Червонознам'янка) (Березівський (колишній Іванівський) район Одеської області). І з цим теж можуть виникати невеликі проблеми, що пов'язані з перейменуванням сіл, районів та зміною їх кордонів.

Місця зі знахідками матеріалів кам'яної доби біля с. Знам'янка (6 місцезнаходжень) були відкриті під час розвідок В.І. Красковського у 1965-1966 роках на правому березі р. Малий Куяльник. Ці пункти отримали назву Катаржино (по попередній назві с. Знам'янка) та Цибулівка (зараз – село Знам'янської сільської громади у Березівському районі, що знаходиться трохи вище за течією р. Малий Куяльник). За результатами проведених В.І. Красковським робіт в мікрорегіоні вийшла окрема публікація (Красковський 1972, с. 172-179). На двох пам'ятках (Катаржино та Цибулівка) В.І. Красковським були зібрані досить представницькі колекції крем'яних виробів.

На площі 155x55 м стоянки Катаржино зібрано 250 кременевих виробів. Крім відщепів та пластин в колекції пам'ятки присутні 12 виробів

зі вторинною обробкою: різної форми скребки, пластинки та їх перетини з ретушшю та/або притупленим краєм, вістря (проколка?) та два виїмчастих знаряддя (Красковский 1972, с. 173).

На місцезнаходженні Цибулівка з площі 90х120 м та в процесі шурфування зібрано 1078 кременевих вироби. Техніка первинного розщеплення представлена нуклеусами (призматичні, конічні тощо), сколами оновлення нуклеусів, пластинами та відщепами. Вироби зі вторинною обробкою більш різноманітні та багаточисленні: скребки різноманітної форми, пластинки та їх перетини з ретушшю та/або притупленим краєм, відщепи з ретушшю, вістря, проколки, різець, а також 14 трапецій. Ще два фрагменти ліпної кераміки були віднесені В.І. Красковським до доби бронзи (Красковский 1972, с. 175-177).

Ще на 4-х пунктах, що були виявлені поруч, зібрано невелику кількість подібного матеріалу. Всі ці пам'ятки віднесені В.І. Красковським до так званого «тарденуазького пласта» та датовані мезолітичною добою (Красковский 1972, с. 179).

Стоянки, що були знайдені В.І. Красковським, розташовані на невеликих мисах (за В.І. Красковським – терасоподібний уступ) (Красковский 1972, с. 172). Місцезнаходження Катаржино розташоване в 520 м на схід від дамби та в 2-х км від північно-західної околиці с. Знам'янка (Красковский 1972, с. 172-173). Стоянка Цибулівка знаходиться в 260 м на захід від дамби. Поряд з місцезнаходженням Цибулівка локалізовані ще чотири невеликих пункти з археологічним матеріалом: Цибулівка I – в 220 м на схід від стоянки Цибулівка, напроти дамби (тобто, між пам'ятками Катаржино та Цибулівка); а Цибулівки №№ II, III, IV на захід від стоянки Цибулівка, відповідно у 80, 240 та 580 м (Красковский 1972, с. 173, 179). Однак пізніше, в монографії 1978 р. для пункту Цибулівка I В.І. Красковський дає інші прив'язку та відстань (Красковский 1978, с. 54).

На польових планах та кресленнях, що зберігаються в науковому архіві ОАМ НАН України присутня лінія електропередачі з нумерацією опор, що проходить вздовж залізної дороги. В статті В.І. Красковський навіть надає прив'язки до відповідних опор (Красковский 1972, с. 173, 179). В наш час таких ліній налічується 3 (з різною нумерацією опор). Таким чином, зараз неможливо використати цю прив'язку для локалізації пам'яток, що були виявлені В.І. Красковським в долині р. Малий Куяльник.

Ще більше заплутує картину залучення інформації з довідкових видань. В довіднику «Археологические памятники Одесской области» 1991 р. видання, в якості прив'язки декількох пунктів вказується якась станція (Гудкова та ін. 1991, с. 61). Крім того, необхідно також зауважити, що стоянка Катаржино, яку локалізував В.І. Красковський, за вимірами по карті та на місцевості, приблизно знаходиться в 1,5-1,6 км від околиці села, а в 2-х км від села знаходиться дамба на р. Малий Куяльник.

Крім того, в документах Департаменту культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одеської обласної державної адміністрації для стоянок «Цибульовка, Цибульовка I-IV» у графі місцезнаходження вказано: «с. Червонознам'янка. В 2,6 км на північний захід від села, та в 400, 80, 240, 580 м». І якщо для стоянки «Цибульовка», за цими посиланнями, можна здогадатись, що вона розташована 2,6 км на північний захід від села (хоча не зовсім зрозуміло від якої частини села вимірювати цю відстань, так як північна околиця села не має прямої лінії внаслідок того, що тут в річку Малий Куяльник впадає річка Середній Куяльник), то для стоянок «Цибульовка I-IV» взагалі не зрозуміло з якої точки проводити виміри.

Все це накладається на техногенні фактори рельєфотворення. Коли В.І. Красковський проводив археологічні розвідки, залізні дороги, що проходить вздовж озера, ще не була побудована.

Для її будівництва було організовано низку кар'єрів, що суцільною чередою протягнулися від с. Знам'янка до с. Поліно-Осипенкове. Вапняковий щебінь з цих кар'єрів використовувався на будівництві залізної дороги між Роздільною та Іванівкою та на будівництво відстійників в заплаві р. Малий Куяльник, що розташовані на правому березі в 1,5-2 км від с. Знам'янка. Крім того, в 60-70 рр., під час проведення протизсувних робіт, в ході яких проведено терасування схилів та насадження зелених насаджень (сосна, акація тощо).

Влітку 2007 р. під керівництвом автора проведені археологічні розвідки в тоді ще Ширяєвському та Іванівському районах Одеської області. Основні роботи сконцентровані в районі с. Знам'янка.

Плутанина з прив'язками та техногенні зміни рельєфу зробили неможливим під час проведення пошукових робіт 2007 р. точну локалізацію пам'яток, що свого часу були виявлені В.І. Красковським. Тому, було прийнято рішення всім знайденим в ході розвідок археологічним об'єктам давати нові назви – Катаржино, починаючи з № 1, а прив'язку здійснювати від кілометрових знаків залізної роботи. Під час розвідок 2007 р. зафіксовані 5 пунктів знахідок з кременевим інвентарем (Катаржино 1-5). На 4-х з них знайдена невелика кількість підйомного матеріалу (Катаржино 2 – 20 екз.; Катаржино 3 – 9 екз., Катаржино 4 – 7 екз. та Катаржино 5 – 5 екз.) – нуклеуси, сколи оновлення, відщепи, пластини і мікропластини, скребки, відщепи та пластини з ретушшю тощо (Піструїл 2009, с. 67-70) (рис. 1). Під час шурфування чіткі культурні шари не зафіксовані. Але на мисах, де розташовані ці пункти зафіксована схожа стратиграфія – чорнозем, сірий суглинок та лесоподібний суглинок. Також, відсутність видимого втручання землерийної техніки в процесі утворення рельєфу дає можливість передбачити наявність в цих пунктах культурних шарів, що збереглися в більш-менш неушкодженому стані.

На це вказують дослідження, що були проведені на стоянці Катаржино 1 у 2008-2010 рр. та отримана досить велика колекція крем'яних виробів. Пам'ятка розташована на мисі низької тераси (або терасоподібного уступу за В.І. Красковським) правого берега р. Малий Куяльник. Мис починається приблизно в 80 м вище за течією від сучасного початку дамби. Частина мису, де розташована пам'ятка, розташований напроти знаку 22/23 залізної дороги. Мис розташований напроти гирла балки/яру та з'явився в процесі винесення уламкового матеріалу (конус виносу) з балки довжиною декілька кілометрів та яка перерізає всі терасові рівні майже до вододілу. У 2007 році, під час розвідок, на ґрунтовій дорозі, що проходить через «язик» мису, знайдені декілька відщепів та фрагмент двобічно обробленого крем'яного наконечника. Поряд, біля обриву, знаходився шурф, що заплив. Зачистка обриву з боку дамби показала, що частина мису з боку дамби техногенного походження. Вище по мису, в кучах землі, що вириті землерийними тваринами, знайдені 57 кременевих виробів – нуклеуси, сколи оновлення, відщепи, пластини та знаряддя зі вторинною обробкою (Піструїл 2009, с. 67). В 2008-2010 рр. були проведені археологічні дослідження на стоянці Катаржино 1. В ході робіт було встановлено, що культурний шар перевідкладений внаслідок дії землерийних тварин (Піструїл 2011-а, с 209-219).

Стоянка Катаржино 2 локалізована на мисі правого берега р. Малий Куяльник, приблизно в 220 м вище за течією від стоянки Катаржино 1. Мис розташований напроти знаку 7/8 22-го км залізної дороги. В зрізах дороги, що проходить через нижню частину мису, були знайдені кременеві вироби. При цьому, культурний шар зафіксовано не було. Мис дуже сильно вкритий рослинністю, що утруднило проведення на місцезнаходженні додаткових археологічних досліджень. Але вище по мису, за залізною дорогою, шурфуванням був виявлений, як можна припустити, частково перевідкладений

культурний шар (Піструїл 2011-б, с. 172-181; Піструїл 2012, с. 205-210).

У зв'язку з новими дослідженнями (розкопки та додаткові розвідки) з'явилась можливість локалізувати місцезонаштування деяких пам'яток, знайдених В.І. Красковським та співвіднести їх з пам'ятками, що виявлені в ході розвідок 2007 р.

За опитуванням місцевих мешканців, було встановлено, що з кінця 60-х років по правому берегу річки біля дамби підсипався ґрунт (довжиною приблизно до 1 км та завширшки 50-200 м), де були організовані відстійники під час робіт по оновленню водосховища (а деякі з них використовувались для розведення риби). В результаті проведених землерийних робіт верхня частина покладів прилеглих терас

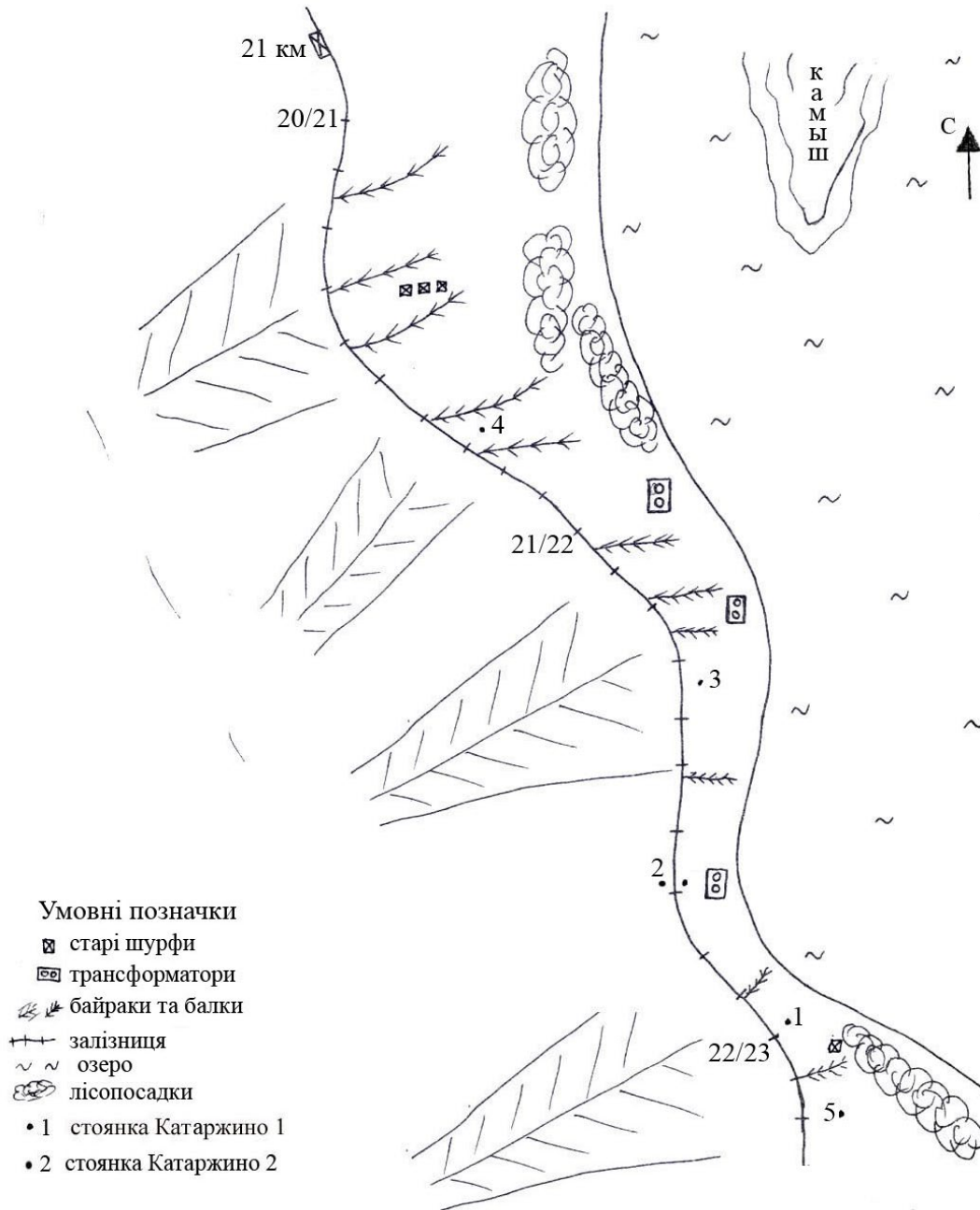

Рис. 1. Схема розташування пам'яток кам'яного віку біля с. Червонознаменка.

Fig. 1. The location map of Stone Age sites in area of village Chervonoznamenka.

в районі дамби була або повністю знята, або підсипана зверху додатковим ґрунтом (особливо нижче за течією від дамби). Таким чином, чітко локалізувати в наш час місце розташування пам'яток Катаржино та Цибулівка 1, локалізованих В.І. Красковським, і які за його свідченнями знаходились поряд з дамбою та дещо нижче за течією річки, не є можливим.

За кількістю крем'яного інвентарю, його загальної характеристики та відстані від безпосередньо від дамби, стоянка Цибулівка, що виявлена В.І. Красковським, може бути співвіднесена з пам'яткою Катаржино 1, що локалізована автором роботи у 2007 році. Тоді, стоянку Катаржино 2, що локалізована у 2007, і яка знаходиться приблизно в 220-250 м вище за течією річки від стоянки Катаржино 1, можна синхронізувати з місцезнаходженням Цибулівка з розвідок В.І. Красковського. Але при цьому, з'ясувати місцезнаходження стоянки Цибулівка 2 В.І. Красковського досить складно. Справа в тому, що вище за течією, приблизно в 30 м від розкопу стоянки Катаржино 1 знаходиться правий борт гирла широкої балки, де не може бути ніяких археологічних пам'яток (для стоянки Цибулівка 2 розвідок В.І. Красковського просто не залишається місця). Тоді, можливо, що стоянки Цибулівка та Цибулівка 2, що за В.І. Красковським знаходились на відстані 80 м одна від одної – це одна й та сама стоянка (Піструїл 2011-в, с. 246-251). Але це відбувається, якщо відштовхуватись від кількості підйомного матеріалу В.І. Красковського. При цьому в нас не має впевненості, що В.І. Красковський локалізував місцезнаходження Цибулівка в місці, де було розбито розкоп стоянки Катаржино 1 у 2008 році. Як вже зазначалося, коли В.І. Красковський проводив свої дослідження, полотно залізної дороги ще не було побудоване та по схилах була відсутня будь-яка рослинність. Тому, в якій точці мису В.І. Красковський збирав підйомний матеріал та відраховував відстані, можна зараз тільки здогадуватися. Крім того, в період проведення досліджень 2007-2010 рр., рослинність якої не було

у 60-ті роки, вже дуже заважала локалізації пам'яток, що виявив В.І. Красковський. У 2020 році було проведено додаткове обстеження мікрорегіону розташування пам'яток. При цьому було встановлено, що рослинність вздовж берега річки стала ще густіша. Це все призвело до того, що на деякі пункти знахідок, що були локалізовані в 2007 році, взагалі неможливо було дістатися для встановлення GPS-координат. Також, з'ясовано, що залізна дорога, яка більш-менш функціонувала ще у 2007-2010 рр. майже не працює. Відповідно, не оновлювались стометрові та кілометрові позначки, що слугували реперами для локалізації пам'яток. Тому, місця розташування пам'ятки, що були виявлені у 2007 році, були нанесені на Google карти, сподіваючись на те, що це стане у нагоді для подальших досліджень.

Але, на практиці все виглядає дещо по іншому: з одного боку – польові археологічні дослідження, з другого – робота чиновників по внесенню результатів цих досліджень в місцеві та загальноукраїнські бази даних. І тут яскравим прикладом знов можуть слугувати пам'ятки кам'яної доби поблизу с. Знам'янка. Як вже вказувалося, стоянки розташовані на правому березі р. Малий Куяльник. Інформація про те була надана і місцевим (сільрада), і обласним органам влади. І що, як то кажуть, могло піти не так? Але, в листі 01-13/1351 від 19.03.2021 на ім'я Голови Знам'янської сільської ради від Департаменту культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одеської обласної державної адміністрації вказано, що вищевказані пам'ятки розташовані на мисі, який утворений долинами річок Малий Куяльник та Середній Куяльник. Середній Куяльник впадає в Малий Куяльник в селі Знам'янка, внаслідок чого утворюється великий мис, що поступово переходить до водорозділу. На цьому мисі розташовані 3 кургани та, на думку працівників ДП «Одеський науково-дослідний та проектний інститут», знаходяться і пам'ятки кам'яного віку, що були відкриті В.І. Красковським (рис. 2). І ця «думка»

була погоджена в установленому порядку відділом Держкомзему, у тоді ще Іванівському районі, Іванівською районною державною адміністрацією та органом охорони об'єктів культурної спадщини Одеської обласної державної адміністрації. Таким чином, завдяки недбалій реєстрації археологічних пам'яток, органи охорони об'єктів культурної спадщини Одеської обласної державної адміністрації охороняють пусте місце. А археологічні пам'ятки залишилися без охорони. Точніше, деяка охорона є. Поряд зі стоянками проходить колія залізної дороги, при будівництві якої були пошкоджені деякі з них. Зараз, ці археологічні об'єкти знаходяться в охоронній зоні цієї дороги. Але це зараз. За свідченнями місцевих жителів ця залізниця вже певний час не працює. Як вже вказувалося, дорога поєднувала місто Роздільне та смт Іванівку і проходила через смт Радісне, де був побудований великий цукровий завод, який давно вже не працює. Під час війни навряд ця залізнична магістраль буде розібрана, але після війни все може статися. Тоді

пам'ятки кам'яної доби залишаться без охорони з усіма наслідками.

І така ситуація прослідковується не тільки в Березівському районі і не тільки з пам'ятками кам'яної доби. Так, наприклад, в Одесі, під час взяття на облік поселення античного часу «Молдаванка», його місцерозташування було визначено помилково (Масюта, Піструїл 2021, с. 270). Внаслідок таких «помилко» територія археологічних об'єктів руйнується в ході господарчої та будівельної діяльності людини. Фахівці-археологи можуть нескінченно проводити роботи з уточнення місця розташування археологічних пам'яток та визначення їх охоронних зон (і це потрібно робити), але як кажуть «не важливо як голосують, важливо хто це підраховує». Під час взяття на облік не виключені помилки. Особливо, коли це робиться швидко, бо, наприклад, потрібно «освоїти» кошти до кінця року. А документацію з помилками, що була затверджена багатьма інстанціями, вже ніхто виправляти не буде.

Рис. 2. Територія розташування стоянок кам'яного віку за державними актами.

Fig. 2. The territory of Stone Age sites according to state acts.

Це призводить до втрати для науки та суспільства різноманітних, у тому числі і унікальних археологічних комплексів.

Література

Гудкова, А.В., Охотников, С.Б., Субботин, Л.В., Черняков, И.Т. 1991. *Археологические памятники Одесской области* (справочник). Одесса: Ренийская типография.

Красковский, В.И. 1962. Эпипалеолитическое местонахождение Скосаревка. *Материалы по археологии Северного Причерноморья*, 4, с. 133-135.

Красковский, В.И. 1972. Памятники мезолитического времени в долине реки Малый Куяльник. *Материалы по археологии Северного Причерноморья*, 4, с. 172-179.

Красковский, В.И. 1978. *Памятники палеолита и мезолита северо-западного Причерноморья* (археологическая карта). Киев: Наукова думка.

Масюта, Д., Піструїл, І. 2021. Деякі доповнення до археологічної карти м.Одеса. В: Ганчев, А.И., Коч, С.В., Стоянова, Г.Н. (ред.). *Многая поля: трансдисциплінарні етюди*. Одесса: Симекс-Принт, с. 266-279.

Піструїл, І.В. 2009. Памятники каменного века среднего течения р.Малый Куяльник. *Лукомор'я: археологія, етнологія, історія північно-західного Причорномор'я*, 3, с. 65-71.

Піструїл, І.В. 2011-а. Стоянка Катаржино 1 и проблема идентификации памятников неолита в степях северо-западного Причерноморья. *Stratum plus*, 2, с. 209-219.

Піструїл, І.В. 2011-б. Дослідження стоянок кам'яного віку Катаржино 1 та Катаржино 2 біля с.Червонознам'янка (Іванівський район Одеської обл.). *Кам'яна доба України*, 14, с. 172-181.

Піструїл, І.В. 2011-в. К проблеме локализации памятников каменного века у с. Червонознаменка (Ивановский район Одесской области). *Материалы по археологии Северного Причерноморья*, 12, с. 246-251.

Піструїл, І.В. 2012. Стоянка каменного века Катаржино 2 у с.Червонознаменка (Ивановский р-н Одесской области). *Stratum plus*, 2, с. 205-210.

References

Gudkova, A.V., Okhotnikov, S.B., Subbotin, L.V., Cherniakov, I.T. 1991. *Arkheologicheskie pamiatniki Odesskoi oblasti* (spravochnik). Odessa: Renniiskaia tipografiia. (in Russian).

Kraskovskii, V.I. 1962. Epipaleoliticheskoe mestonakhozhdenie Skosarevka. *Materialy po arkheologii Severnogo Prichernomoria*, 4, s. 133-135. (in Russian).

Kraskovskii, V.I. 1972. Pamiatniki mezoliticheskogo vremeni v doline reki Malyi Kuialnik. *Materialy po arkheologii Severnogo Prichernomoria*, 4, s. 172-179. (in Russian).

Kraskovskii, V.I. 1978. *Pamiatniki paleolita i mezolita severo-zapadnogo Prichernomoria* (arkheologicheskaiia karta). Kiev: Naukova dumka. (in Russian).

Masiuta, D., Pistruil, I. 2021. Deiaki dopovnennia do arkheolohichnoi karty m. Odesa. V: Hanchev, A.Y., Koch, S.V., Stoianova, H.N. (red.). *Mnohaia polia: transdystyplynarnye etiudy*. Odessa: Symeks-Prynt, s. 266-279. (in Ukrainian).

Pistruil, I.V. 2009. Pamiatniki kamennogo veka srednego techeniia r. Malyi Kuialnik. *Lukomor'ia: arkheologiia, etnologiiia, istoriia pivnichno-zakhidnogo Prichornomor'ia*, 3, s. 65-71. (in Russian).

Pistruil, I.V. 2011-a. Stoianka Katarzhino 1 i problema identifikatsii pamiatnikov neolita v stepiakh severo-zapadnogo Prichernomoria. *Stratum plus*, 2, s. 209-219. (in Russian).

Pistruil, I.V. 2011-b. Doslidzhennia stoianok kam'ianoho viku Katarzhino 1 ta Katarzhino 2 bilia s.Chervonoznam'ianka (Ivanivskiy raion Odesskoi obl.). *Kam'iana doba Ukrainy*, 14, s. 172-181. (in Ukrainian).

Pistruil, I.V. 2011-v. K probleme lokalizatsii pamiatnikov kamennogo veka u s. Chervonoznamenka (Ivanovskii raion Odesskoi oblasti). *Materialy po arkheologii Severnogo Prichernomoria*, 12, s. 246-251. (in Russian).

Pistruil, I.V. 2012. Stoianka kamennogo veka Katarzhino 2 u s.Chervonoznamenka (Ivanovskii r-n Odesskoi oblasti). *Stratum plus*, 2, s. 205-210. (in Russian).

Archaeological research and the problem of protection of archaeological objects (on the example of Stone Age sites of Odesa region)

Pistruil Ihor

PhD, Director, Odesa Archeological Museum, the National Academy of Sciences of Ukraine, Lanzheronivska St, 4, Odesa, 65026, Ukraine, e-mail: pistruiligor@ukr.net.

Syzov Mychailo

Specialist of the First Category, Department of Housing and Communal Services, Improvement and Land Relations, Znamianska Rural Territorial Community, Berezivskiyi District, Odesa Region, Ukraine, e-mail: simigen@ukr.net.

The paper investigates different aspects of the problem of localization of Stone Age sites in the vicinity of Chervonoznamenka village (Ivanovka district of Odessa region). The sites were discovered in 1960-s by V.I. Kraskovsky. In total, V.I. Kraskovsky opened six sites in this region (Katarzhyno, Tsybulivka, Tsybulivka I-IV). According to V.I. Kraskovsky, the sites are located on small promontories of the right bank of the Maly Kuyalnik River, about 2 km from the village Znamyanka. In this place the river is blocked by a dam, as a result of which a rather large reservoir was formed.

In 2007-2010, the author conducted research in this region. However, it turned out to be quite difficult to localize the locations of the sites discovered by V.I. Kraskovsky.

The problem was that in the 50 years since V.I. Kraskowski's research, the area had become overgrown with trees and bushes. In addition, a railroad was laid here in the 60s. As a result, considerable excavation work was carried out. Thus, all the Stone Age sites that were discovered as a result of the 2007-2010 surveys were given new names (Katarzhyno 1-5). During these years, the author conducted excavations in a small area at the Katarzhyno 1 and Katarzhyno 2 sites. As a result of the research, flint products and fragments of pottery were found at the sites. This made it possible to date the sites to the Neolithic era. An additional survey of the region was conducted in 2020. At that time, it was found that trees and shrubs had grown even more. In this regard, it was not possible to establish GPS coordinates of the sites. Therefore, the locations of the campsites were recorded on Google maps.

However, a mistake was made when registering these sites in the databases. And now, in all documents it is stated that these sites are located on the cape, which is formed as a result of the confluence of the

Malyi and Seredniy Kuyalnik rivers. And no one will correct documentation with errors that have been approved by many authorities. This leads to the loss of various, including unique, archaeological complexes for science and society.

Keywords: North-Western Black Sea region, Stone Age, settlement/site, protection of cultural heritage.